

Roman Kozák

Ženská Bída a Tři Facky

O českém a jihočeském místopisu s obzvláštním přihlédnutím k okresu Prachatice

V následujících řádcích se nehodlám přimlouvat za to, abychom častěji brali do ruky dobrou knihu a více četli. Ne. Chci totiž orodovat za věc ještě bláhovější a podivuhodnější. Tou je pomalé listování a probírání se tlustými lexikony o váze až několika kilogramů a obsahujícími přinejmenším několik set, častěji však několik tisíc listů. A to bez jediné ilustrace, bez jediné obrázky, který by oživil na první pohled suchopárné seznamy čehosi prý výsostně nezáživného a nudného.

Proč „na první pohled“ a proč „prý“? Inu proto, že leckteré takovéto lexikony obsahují věru pozoruhodné a začasto i vtipné informace. Nevěříte?

Pokusím se vám nabídnout něco laskomin z dopravního lexikonu, starého sedmdesát let. Mimochodem, v dnešní záplavě metání špíny na činnost ministerstev tak můžeme některé z jejich prvorepublikových předchůdců právem i pochválit.

Dopravní místopisný lexikon Československé republiky z roku 1928 byl sdělán a vydán ministerstvem pošt a telegrafů za účasti ministerstva železnic a to na základě Úředního seznamu míst, který podle zákona ze dne 14. dubna 1920 vydalo ministerstvo vnitra a státní úřad statistický.

V lexikonu jsou uvedeny veškeré obce, osady a části osad na území republiky a to se všemi důležitými administrativními a dopravními údaji. Tak se lze u každé, i té nejzapadlejší vesničky včetně samot dozvědět, pod jakou spadají obec, v jakém že leží okrese a který je nejbližší pro ně příslušný okresní soud. Je tu uvedena nejbližší pošta i stanice telegrafu a - pochopitelně - nejbližší zastávka a stanice dráhy. Přičemž v tehdejšímu stylu se jí rozuměla „železniční služebna, k níž obec gravituje“.

Lexikon vznikl ve 20. letech a k nim tehdy patřila nejen pečlivost, ale i potřeba uvádět jméno obce či místa nejen v jazyce státním, ale i v jeho úřední jinojazyčné podobě. Šumavákům to připomínat netřeba, na druhou stranu tehdy naši republiku vedle Čech, Moravy, Slezska a Slovenska tvořila i Zakarpatská Ukrajina. Ta nesla úřední název Země Podkarpatoruská a dnes už není nejen součástí, ale dokonce ani sousedem naší republiky.

Jistě nejzajímavějším počtením v Dopravním lexikonu ČSR jsou jména zde uváděných měst, vesnic a obydlených míst včetně jejich částí. Nepochybně nejlákavějšími jsou kuriózní názvy sídel, nezajímavými rovněž nejsou jejich počty. Vydržíte-li se probírat dosud nezažloutlými stránkami lexikonu (inu, předválečná kvalita!), můžete pak svými znalostmi trumfnout leckterého čechoběžníka.

Neboť víte, že název Amerika se u nás vyskytoval 25krát, přičemž tomu tak bylo i u nás na jihu: u Horních Chrášťan, u Volyně a u Třeboně? Když řeknete, že Arnoštov býval znám sklárnou a lesní železnicí, měli byste i přesto jeho polohu upřesnit. Arnoštovů totiž u nás bývalo jedenáct.

Písmeno B zase nabízí roztomilé osady s názvy Babičky (2x), Bahno (3x), Bahýnko, Buty a Bačkory. A také Bažantnici - ta se u nás vyskytovala 55krát a ve slovenské podobě Bažantnica ještě 13krát. To ale není nic proti jménu Dvůr. S nejrůznějšími přívlastky a jmény majitelů se tu objevuje skoro 500krát, přičemž víc jak půl tisíce podob má také jeho slovenská podoba Dvor, zhruba stokrát je tu Dvorec a 47x Dvory. Mezi nimi třeba Dietlův Dvůr (u Domažlic) či Dvůr Dianin (tamtéž a také u Mariánských Lázní). Rovněž takový Chlum není jen u Volar, nýbrž i na dalších 47 místech, a to nemluvíme o všelijakých těch Chlumcích a Chloumcích. Kabáty jsou tu hned čtyři, vlastně čtvery, a to všechny v Čechách.

Mimochodem, víte, že český jih se pyšní nejdelším názvem železničního stanoviště u nás? Ano, mezi Budějovicemi a Kaplicí leží „Kamenný Újezd u Českých Budějovic - zastávka“. Kámen je vůbec velmi častou součástí názvů obcí. Zmiňovaný lexikon uvádí za přívlastkem Kamenný, Kamenná či Kamenné i takováto jména sídel: Voda (ano, Kamenná Voda u Mostu), Vrata, Mosty, Trouby, Zboží, Sklep a mnoho dalších.

A dostáváme se ke jménu Lhota. Ta je synonymem pro jméno vesnice, která leží v kdekterém koutě naší země, a panuje i obecná domněnka, že jméno Lhota je u nás vůbec nejrozšířenějším názvem obce. A jak je tomu doopravdy? Lhoty v lexikonu začínají hned za Lhenicemi (i ty jsou dvoje - ještě u Bíliny) a je jich tu 267. Připočít k nim můžete i Lhotky, kterých je 65. Takže více než Lhot je u nás již zmíněných Dvorů - a také Mlýnů. Mlýn (i se slovenskou podobou Mlyn) je totiž v Dopravním lexikonu ČSR z roku 1928 uveden víc jak 1700krát! Zato jméno Nová Ves se tu vyskytuje „jen“ 160krát. Přičemž ve všech případech opomíjíme ty verze dotčených názvů, které se navíc skrývají u jmen uvedených nejružnějšími předločkami. Ilustrací budiž třeba název samoty Les, kdy jiné místo se jmenuje Pod lesem, další U lesa a ještě jiné třeba Za lesem či Nad lesem.

Aby ale čtenář nebyl zavalen toliko čísly, patří se nabídnout i kuriozity, které často zavdávají podnět k nejroztodivnějším dohadům a méně či více zdařilým vtipům. Nedovolují si soudit, nakolik je ženská bída rozšířeným jevem. Avšak Ženská Bída coby název se u nás objevuje hned třikrát: jako ves poblíž Dvora Králové, jako hostinec u Litoměřic a coby skupina chalup na Trutnovsku. Stylové bude, dostanete-li pár facek ve Třech Fackách - tak se totiž jmenuje skupina usedlostí u Suchdola nad Lužnicí. Poblíž Světlíku v okrese krumlovském se zase nachází samota Čert v Lese.

„Díra“ je v hovorové řeči označení pro ves velmi nelichotivé, přitom úřední názvy jsme takové měli u nás hned tři: samotou o dvou usedlostech s přívlastkem Liščí a rovněž samotou zvanou Myší. Ovšem nejvábivější název nesl hostinec u Studénky - a to Sladká Díra.

Z měst a obcí prachatického okresu jich nemálo má své jmenovce i v jiných částech republiky. Lhenice, Chlum i Arnoštov již zmíněny byly a tak doplníme, že Vimperk má svého dvojníka ve více poblíž Sebusína na Litoměřicku. Shoduje se dokonce i jeho německý přepis - Winterberg. Netolice jsou u nás hned troje. Kromě města v prachatickém okrese je to vesnice poblíž Lochovic a obec u Sobotky na Jičínsku. Hracholusky také nejsou jen ty vedle Vítějovic - další nacházíme u Stříbra, u Křivokláta a u Roudnice nad Labem. Ovšem co je to proti blízké Oboře! Toto jméno uvádí Dopravní lexikon celkem 74krát. Chroboly svého jmenovce nemají, pakliže by se tedy nechtěly hlásit ke skupině stavení poblíž slovenské Čadce - ta nese půvabný název Chrobáci. Bělokorá bříza jako by ani nepatřila do ruských rovin, ale spíše k nám. Vždyť názvů obcí odvozených od břízy můžeme najít desítky a desítky. Kupříkladu všechny ty Březiny, Března, Březnice, Březové, Březany a další. Samotné Březí se v lexikonu objevuje 27krát, k tomu přidejme naše Vlachovo Březí a také Březí nad Kalichem, což je víska u Kamenice nad Lipou. Rovněž tak jméno Záblatí není vzácností. Leckdy se zaměňuje již Záblatí na Blanici se Záblatím u Dívčic, nemluvě o dalších pěti obcích téhož jména.

A tak bychom mohli v hledání jmenovců obcí Prachaticka pokračovat. Jistě dlouho a dlouho bychom mohli vyjmenovávat všechny ty Klášterce, Mlynářovice, Lipky, Malovice, Spálence, Dobré Vody, Pekla, Krásné Hory, Perneky či Kaplice a kdovíkeré další obce, jejichž zástupce máme i v našem okrese. Pro tentokrát vám přeji Dobrou Mysl (osada u Hostinného), Radost (vesnice u obce Zličín) a Pohodlí (ves u Litomyšle),

Roman Kozák (nikoliv z Kozákova).